

ECZACILIK MESLEĞİNDE KARIYER YOLLARININ BELİRLENMESİ: LİTERATÜR TARAMASI VE YARI- YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT YÖNTEMİ İLE YAPILAN BİR ÇALIŞMA¹

Gülşen KIRPIK²

Abulkadir ILCEKTAY³

ÖZ

Eczacılık, hastalıkların teşhis ve tedavisinde kullanılan ilaçların üretiminden, kontrolüne, teminine ve hastaya ulaşmasına kadar olan tüm aşamalara hâkim ve sorumlu meslek dalıdır. Eczacı ise bu mesleği icra eden kişidir. Bireysel kariyer yönetimi kapsamında, mezun ya da mezun olacak eczacının mesleğine yönelik kariyer yollarını belirlemesi ve buna yönelik kariyer planlarını oluşturması beklenir. Bu çalışmada, öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Eczacılık mesleğindeki kariyer yolları ile ilişkili bulunan farklı ülke ve üniversitelerde yapılan çalışmalar incelenmiştir. Literatür taraması sonucunda, ailenin etkisi, farklı fırsatlara sahip bir iş arama ve sağlık ile ilgili bir meslekte çalışma isteğinin eczacılık mesleğini tercih etme sebepleri arasında yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca, kadın mezunların eczacılık alanında belirli bir sektöre katılma kararını ise, eğitim eksikliği, iş istikrarı, dini ve kültürel kısıtlamaların etkilediği ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan, erkek öğrenciler için en önemli kariyer hedefi para iken, kız öğrenciler için iş esnekliğinin temel belirleyici etken olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, literatür çalışmasının sonucunda, ülkemizde eczacılık mesleğine ilişkin yedi farklı kariyer yolu bulunmuştur. Eczane eczacılığı, hastane eczacılığı, akademisyenlik, düzenleyici ve denetleyici kurum eczacılığı ve klinik eczacılık şeklinde beş temel eczacılık kariyer yolunda çalışan eczacılara ulaşılabilmektedir. Ancak, ecza deposu mesul müdürlüğü ve ilaç sanayisi eczacılığı olmak üzere, iki kariyer yolundaki eczacılara ulaşılamamıştır. Bu bağlamda, söz konusu beş kariyer alanında halen aktif olarak çalışan eczacılarla, yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle elde edilen bilgiler ışığında, eczacılık mesleğinin kariyer yollarına ilişkin görev tanımları ile yetki ve sorumlulukları ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eczacılık Mesleği, Kariyer Yolu, İş Tanımı, Yetki ve Sorumluluk

JEL Kodları: M10, M12, M19

---

¹Bu çalışma, 5th International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress 'inde sözlü olarak sunulan çalışmanın genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir.

²Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, gkirpik@gmail.com, (ORCID: 0000-0003-4785-9624)

³Eczacı, Adıyaman Üniversitesi, kuyt2192@gmail.com, (ORCID: 0000-0002-9154-8674)

DETERMINING CAREER PATHS IN PHARMACY PROFESSION: A STUDY WITH LITERATURE SEARCH AND SEMI-STRUCTURED INTERVIEW METHOD

ABSTRACT

Pharmacy is the dominant and responsible profession in all stages from the production, control, supply and delivery of the drugs used in the diagnosis and treatment of diseases. The pharmacist is the person who performs this profession. Within the scope of individual career management, the pharmacist, who graduated or will graduate, is expected to identify career paths for his / her profession and to create career plans for this. In this study, firstly, literature review was made. Studies conducted in different countries and universities, which are related to career paths in the pharmaceutical profession, were examined. As a result of the literature review, it was determined that the effect of the family, the search for a job with different opportunities and the desire to work in a health-related profession were among the reasons for choosing the pharmacy profession. In addition, it was revealed that the decision of female graduates to join a certain sector in the field of pharmacy was affected by the lack of education, job stability, and religious and cultural restrictions. On the other hand; While the most important career target for male students is money, job flexibility is found to be the main factor for female students. However, as a result of the literature study, seven different career paths related to the pharmacy profession were found in our country. Pharmacists working on five basic pharmacy career paths were reached: pharmacy pharmacy, hospital pharmacy, academician, regulatory and supervisory agency pharmacy, and clinical pharmacy. However, pharmacists who have two career paths, namely the pharmaceutical warehouse responsible manager and the pharmaceutical industry pharmacy, could not be reached. Therefore, in the light of the information obtained through semi-structured interview method with pharmacists who are still actively working in these five career fields, the job descriptions and authority and responsibilities of the pharmacy profession are evaluated in detail.

Keywords: Pharmacy Profession, Career Path, Job Description, Authority and Responsibility

JEL Codes: M10, M12, M19

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü tarafından tanıtılan ve Uluslararası İlaç Federasyonu (FIP- International Pharmaceutical Federation) tarafından 2000 yılında “İyi Eczacılık Eğitimi Uygulaması” hakkındaki politika açıklamasında yer alan “Yedi-yıldızlı eczacı- The seven-star pharmacist” kavramına, göre bir eczacı “bakıcı, iletişimci, karar verici, öğretmen, ömür boyu öğrenen, lider ve yönetici” (Wiedenmayer vd., 2006) özelliklerine sahip olmalıdır. Eczacılık mesleğinin çeşitli kariyer yolları vardır ve bu sayılan özellikler de kariyer yolunun özelliğine göre bir eczacıda farklı oranlarda da olsa mutlaka bulunmalıdır. Eczacılık öğrencileri ya da mezunları gelecekte eczacılık mesleğinin hangi kariyer yolunda yer alması gerektiğine karar vererek, ilgili kariyer yolunun özelliklerine göre “yedi-yıldızlı eczacı” özellikleri bağlamında kendisini geliştirmesi o kariyer yolundaki başarısını artıracaktır.

Ancak, eczacılık fakültesi mezunu veya eczacılıkta öğrenci olan kişi, mesleki olarak nasıl bir kariyer planı yapacağına pek de vakıf değildir. Öğrenim süresi boyunca çeşitli stajlarla mesleki deneyim yaşanmasına rağmen, bu stajların sürelerinin yeterli olamaması mesleki hayata atılımda karar verme aşamasında çeşitli zorluklarla karşı karşıya gelmesine sebep olmaktadır. Ülkemizde uzun süre serbest eczacılık alanına sıkışıp kalan eczacılık istihdamı, yeni mevzuat düzenlemeleri ile birlikte diğer alanlara doğru genişleme çabası içerisinde. Ancak artan fakülte ve kontenjan sayısı sonucunda oluşacak mezun sayısının bu genişlemeden çok daha fazla olduğu söylenebilir. Ne yazık ki bu durum mezun olacak eczacıların kariyerleri hakkında karamsarlığa düşerek doğru kararlar vermelerine engel olabilmektedir.

Eczacılık mesleğinde, hastane eczacılığı, klinik eczacılık, endüstriyel eczacılık, toplum eczacılığı, ilaç düzenlemeleri ve diğerleri gibi farklı alt uzmanlıklar vardır. Gelecek için kariyer planlama, hedeflerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olur. Bu nedenle, eczacılık öğrencileri bu kadar çeşitli uzmanlıkları bilmelidir. Eczacı adayları, ilaçların rasyonel kullanımını teşvik etmek için hizmet sağlayacak gelecekteki farmasötik bakım sağlayıcılarıdır. Ancak, öğrencilerin mezun oluncaya kadar tercih yapmadıkları varsayılmaktadır (Saad, Sumbal ve Mohammad, 2012, s. 293).

Ülkemizde ve dünyanın farklı bölgelerinde eczacılık öğrencilerinin eczacılık mesleğini tercih sebepleri ve gelecekte çalışmak istedikleri eczacılığın farklı kariyer alanları ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmanın literatür taraması bölümünde bahse konu çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Yabancı yazında eczacılık mesleğinde kariyer fırsatlarının bilgi notu şeklinde ele alındığı (Bawa vd., 2010) çalışma, kariyer tercihleri ve kariyer tercihlerini etkileyen faktörleri (Willis, Shann ve Hassell, 2006 ve 2009) inceleyen çalışmalar ile yerel yazında eczacılık mesleğinde kariyer sorunlarının incelendiği ve öneriler geliştirildiği (Kirpik & Yilmaz, 2020) çalışma kariyer konusunun ağırlıklı olarak incelendiği çalışmalardır. Ancak, her iki çalışmada da eczacılık mesleğindeki kariyer yolları, tanımları, çalışma koşulları ve özellikleri gibi konuların incelenmediği görülmüştür. Ancak, ülkemizde Kirpik ve

Yılmaz'ın (2020) çalışmasını takip eden bu çalışmanın eczacılık mesleğindeki kariyer konusunu ayrıntılı bir şekilde inceleyen ilk çalışma olma özelliği ile alana katkısı olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada; eczacılık kavramından, kariyer kavramından ve eczacılık alanında Türkiye'de tercih edilebilecek kariyer seçeneklerinden bahsedilmiştir. Eczacılık mesleğine yönelik kariyer açısından yapılan çalışmalar literatür taramasıyla ortaya konulmuştur. Ulaşılan akademik çalışmalar detaylıca incelenip elde edilen önemli bulgulara değinilmiştir. Ayrıca, yarı-yapılandırılmış mülakat yöntemiyle her bir kariyer yolunda aktif olarak çalışan eczacılara ulaşılmış ve her bir kariyer yolunun tanımı, görev, yetki ve sorumlulukları ile gerektirdiği şartlar ve özellikler ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, eczacılık mesleğinde kariyer yollarına ilişkin gerekli özellikler ile eczacının kişilik özellikleri, hedefleri ve istekleri doğrultusunda hangi alana yönelmesi gerektiğine de yer verilmiştir.

2. KARIYER KAVRAMI

Kariyer kavramı, “bir kişinin belirli bir iş alanında sahip olduğu, genellikle zaman geçtikçe daha fazla sorumluluk içeren işler dizisi” (URL-1) veya “özellikle daha iyi işler elde etme ve daha fazla para kazanma amacıyla, iş hayatı boyunca yapılan iş veya işler dizisi” (URL-2) olarak tanımlanmaktadır. Latince ve Fransızcadan türetilen kariyer kavramı, geçmişte bir yol ya da parkuru; insanlar, atlar, gök cisimlerinin hareketi ya da hareket biçimini ifade etmek için kullanılmıştır. Benzer şekilde, kariyeri hareket ile ilişkilendiren Hughes (1937) ise kariyeri, bireyin hayatı ve anlamı üzerine “hareket eden bakış açısı” olarak tanımlamıştır.

Alan yazın incelendiğinde, kariyer kavramının 1900'lü yılların başından itibaren (Nartgün ve Ural, 2007, s. 130) kullanılmaya başlanıldığı görülmüştür. Kariyer, “bireylerin çalışma yaşamı boyunca üstlendikleri mesleki rollerin, prestij artışı ve diğer ödülleri de kapsayan, ama aşağı doğru mesleki ve toplumsal mobilitayı de dışlamayan belli bir seyir izleyişi” anlamındadır (Marshall, 2005, s. 386). Ayrıca, kariyer için “meslek”, “akademisyenlik”, “diplomatlık mesleği” (Püsküllüoğlu, 2008, s. 1024) gibi ifadeler de kullanılmaktadır. “Meslek” sözcüğünün çoğu tanımda ortak olması dikkat çekicidir. Bir diğer kariyer tanımı ise “bir bireyin işi ile ilgili pozisyonları kişisel yaşam süresi boyunca peş peşe kullanması” şeklindedir (Özan ve Kaya, 2009: 98).

Collin'e (1998) göre kariyer; bireylerin örgütlerle ve toplumla etkileşiminden kaynaklanır. Bu nedenle, örgütsel psikoloji, danışmanlık psikolojisi, sosyoloji, çalışma ekonomisi, organizasyon ve yönetim çalışmaları gibi çeşitli disiplinlerin ve alt disiplinlerin konuları içerisinde yer alır. Her birinin kendi bakış açısı vardır ve kariyer kavramına kendi varsayımlarına, metodolojisine, diline, söylemine, uygulamalarına göre odaklanırlar. Dolayısıyla eczacılık bilim dalı açısından da kariyer kavramının diğer bilim dallarına göre farklılık gösterebileceği söylenebilir.

2.1. Eczacılık Mesleğinde Kariyer ve Başlıca Kariyer Yolları

20. yüzyılın başında, bir eczacının sorumluluğu ilaçların hazırlanması veya birleştirilmesine odaklanmış iken, günümüzde, eczacılar çok çeşitli profesyonel ortamlarda çalışmaktadırlar. Geleneksel

olarak, eczacılar için standart kariyer seçenekleri hem bağımsız hem de zincir eczaneler de dahil olmak üzere hastane veya toplum eczanelerinde çalışma şeklindedir. Bununla birlikte, sağlık hizmetleri ilerledikçe, eczacılar için kariyer fırsatları da artmıştır (Savage, Beall ve Woolley, 2009). Son kırk yıl boyunca eczacılık mesleği, daha fazla klinik fonksiyon içerecek şekilde ilaç dağıtımının ötesindeki rolünü genişletmiştir (Cooksey vd., 2002).

Eczacılık mesleği birçok dönüşüme uğrayarak, küreselleşme çağında iyi bir geleceğe sahip olup eczacı için ekonomik anlamda yüksek getirisi olan muazzam fırsatlar sunmaktadır. Büyüyen yaşlı nüfusun artan ilaç ihtiyacı ve ilaç kullanımının artması nedeniyle önümüzdeki yıllarda ortalamanın daha hızlı büyümesi beklenmektedir (Bawa vd., 2010; URL-3). Keza, Çiftçi vd. (2011) tarafından, sağlık bilimleri alanında yer alan mesleklerin gerek iş olanaklarının fazla olması gerekse toplumun verdiği değer nedeniyle özel bir ilgiye sahip olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle eczacılık mesleğinin tercih edilmesinin en önemli sebeplerinden birisi istihdam olanaklarının fazla olmasıdır (Wilson ve diğerleri, 2006).

Artan farmasötik talep nedeniyle eczacılık mesleğindeki zorlukları inceleyen Cooksey ve diğerleri (2002) tarafından, ilaç kullanımındaki beklenmedik büyümenin, eczacılara olan talebi artırdığı ve eczacılık mesleğinin ilaç dağıtımından hasta odağına geçtikçe, klinik eğitim gereksinimlerinin de arttığı belirtilmiştir.

Türkiye’de ise eczacılık mesleği açısından eczane sayılarının sınırlandırılması, klinik eczacılık uzmanlık alanının oluşması, ikinci eczacılık ve yardımcı eczacılık kavramları gibi mevzuat değişikliklerinin de etkisiyle gelecekte eczacılık fakültesi mezunlarını da daha dinamik bir kariyer sürecinin beklediği söylenebilir. Türk Eczacılar Birliğinin (2018) “Sağlık İlaç ve Eczacılık İstatistikleri Yıllığı” (URL-4) kapsamında 25.896 serbest eczanenin bulunduğu ve bu sayının eczacılıkta kariyer alanları kapsamında büyük bir çoğunluğu kapsadığı görülmüştür. Ülkemizde eczacıların en önemli istihdam alanı %93,70 ile serbest eczanelerdedir. Sağlık İlaç ve Eczacılık İstatistikleri bağlamında eczacı sayısının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde, yoğunluğun %90,6 ile özel sektörde olduğu, bu dağılım sıralamasını %8,3 ile Sağlık Bakanlığı’nın takip ettiği, üniversitede eczacı istihdamının ise %1,1 düzeyinde olduğu gözlenmiştir. Buna göre, eczacıların kariyer yollarının tercihinde serbest eczane eczacılığının başı çektiği söylenebilir.

Ülkemizde, eczacının bağımsız çalışması için serbest eczane açması gerekmektedir. 2014 yılında çıkarılan 2012/6308 sayılı “Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Yönetmelik” (URL-5) kapsamında eczacıların serbest eczane açabilmelerine yönelik kısıtlama getirilmiştir. Bu yönetmelikten sonra çoğu ilde eczane açma kriterlerinin tutmadığı ve serbest eczane açmanın kısıtlandığı görülmüştür. Bu durum, eczacılıkta farklı kariyer hedeflerine yönelmeye sebep olmuştur. Ülkemizde eczacılık mesleğine ilişkin başlıca kariyer yolları aşağıda sıralanmıştır;

- Serbest eczacı
- Hastane (kamu) eczacısı
- Düzenleyici ve Denetleyici Kurum Eczacılığı (SGK eczacısı);
- İlaç Endüstrisinde eczacı;
- Depo mesul müdür
- Akademisyen eczacı
- Klinik Eczacı

3. ECZACILIK MESLEĞİNDE KARIYERE YÖNELİK LİTERATÜR TARAMASI

Eczacılık mesleğinde kariyere yönelik literatür taraması online veri tabanları üzerinden yapılmıştır. Gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar incelendiğinde doğrudan eczacılık mesleğindeki kariyer yollarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak, örgütsel davranış, işletme ya da iktisat biliminde kullanılan kavramlarla ilişkilendirilerek yapılan bilimsel çalışmaların varlığı dikkat çekmiştir. Bu bağlamda yerli alan yazın incelendiğinde, eczacıların iş tatmini ve mesleki / örgütsel bağlılık algıları, eczacılık mesleğinde tükenmişlik, eczacılık fakültesi öğrencilerinin eczacılık mesleğini tercih etmelerini etkileyen faktörler, eczacılık fakültelerinde farmako-ekonomi eğitimi ve öğrencilerin farmako-ekonomi ile ilgili bilgi düzeyleri, örgütsel değişim, iletişimin rolü, iş stresi, eczacıların rolleri ve yalın eczane uygulamaları gibi konularda çalışmaların yapıldığı (URL-6) ancak, eczacılıkta kariyer çalışmasına yönelik sadece Kirpik & Yılmaz'ın (2020) "Determining Career-Related Problems and Developing Suggestions: A Literature Review in the Context of Pharmaceutical Management" başlıklı çalışmasına ulaşılmıştır. Kirpik ve Yılmaz (2020) tarafından yapılan çalışmada her ne kadar eczacılık mesleğindeki kariyer yollarına yönelik ayrıntılı bilgi verilmemiş olsa da ülkemizde eczacılık mesleğinin kariyer açısından değerlendirildiği ve kariyer ile ilgili sorunların akademik olarak ele alındığı ve önerilerin sunulduğu ilk çalışma olması ile literatüre önemli katkılar sağladığı ya da sağlayacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan, konuya yönelik yabancı alan yazında yer alan çalışmalar incelendiğinde, eczacılık fakültesi öğrencilerinin gelecekteki kariyer algısı / planları /tercihleri (Alhaddad, 2018; Hanna vd., 2016; Shen vd., 2014; Eiland vd., 2010; Besier & Jang, 1992), eczacılık mesleğinde kariyer fırsatları (Bawa vd., 2010), eczacıların kariyer bağlılığı, örgütsel bağlılık, kariyere vazgeçme niyeti ile işten ayrılma niyeti (Siracuse vd., 2004; Gaither & Mason, 1992), iş ve kariyer tatmini (Payakachat vd., 2011), eczacılık öğrencilerinin kariyer hedefleri / tercihleri veya bu tercihleri etkileyen faktörler (Ghazzawi vd., 2017; Hammadi, 2013; Savage vd., 2009; Willis vd., 2009; Willis vd., 2006; Siracuse vd., 2004), artan farmasötik talebin eczacılık mesleğinde orlulara sebep olması (Cooksey vd., 2002), eczacılık mesleğinde kariyer seçenekleri (URL-3) ulaşılan çalışmalar arasındadır. Bu çalışmalardan özellikle Bawa vd. (2010) ile Willis vd. (2006 ve 2009)'nin çalışmaları eczacılık mesleğinde doğrudan kariyer

fırsatlarını, tercihlerini ve bu tercihleri etkileyen faktörleri inceleme açısından alan yazına katkı sağladıkları söylenebilir. Konuya yönelik literatüre katkı sağlayan çalışmalardan bazıları en güncel tarihten en eski tarihe doğru aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Alhaddad (2018) tarafından, eczacılık fakültesi öğrencilerinin gelecekteki kariyer planları değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, %83,4'ünün sağlıkla ilgili bir meslekte çalışmak istediği belirlenmiştir. Ayrıca, katılımcıların sadece %58'inin, lisans programlarını tekrar seçme şansı verilse, tekrar eczacılık mesleğini seçecekleri, buna karşın neredeyse yarısının (%42) eczacılık mesleğinden vazgeçtiği yani kariyer olarak eczacılık mesleğini tercih etmediği ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan katılımcıların %83,2'si tarafından "bir hastanede klinik eczacı olarak çalışmak" geleceğin en popüler kariyer planı olarak belirlenmiştir.

Ghazzawi vd. (2017) tarafından, Cidde'deki Kral Abdülaziz Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ndeki kız öğrencilerin kısa ve uzun vadeli kariyer beklentileri incelenmiştir. Bu çalışmada, mevcut eczacılık kız öğrencilerinin algıları ve istihdam, iş sektörleri, maaşlar, zorluklar ve yükler ile ilgili beklentileri ve uzun vadeli beklentileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın ikincil amacı, öğrencilerin kariyer algılarının değerlendirilmesidir. Çalışmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısı kamu sektöründe çalışmayı tercih etmiştir. Kız öğrenciler serbest eczanede çalışmayı daha az tercih etmişlerdir. Eczacılık fakültesi mezunu kadın eczacılar işgücünde, özellikle ilaç sektöründe zorluklarla karşılaşacaklarını beklemektedirler. Kadın mezunların eczacılık alanında belirli bir sektöre katılma kararını, eğitim eksikliği, iş istikrarı, dini ve kültürel kısıtlamaların etkilediği gözlemlenmiştir.

Awad vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada; Kuveyt Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğrencilerinin, mezun olduktan sonra ilerlemek istedikleri kariyer hedefleri sorulmuştur. Çalışmaya katılanların yaklaşık yarısı tarafından mezun olduktan sonra hastane eczacısı olmak istedikleri belirtilmiştir.

Hanna vd. (2016) tarafından eczacılık fakültesi öğrencilerinin gelecekte hangi sektörde istihdam sağlamayı umduklarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin kariyer tercihlerinin endüstri eczacılığı veya akademik eczacılık yerine bir hastanede veya eczanede çalışmak olduğu belirlenmiştir.

Shen vd. (2014) tarafından, üniversite deneyimleri gibi faktörlerin öğrencilerin memnuniyetini ve kariyer algısını şekillendirmede rol oynadığı belirlenmiştir. Bu durumun eczane eczacılığı sektöründeki zorluklar, hastanedeki iş fırsatları ve ilaç endüstrisinin net anlaşılmasından dolayı olabileceği belirtilmiştir.

Hammadi vd. (2013) tarafından eczacılık öğrencilerinin kariyer tercihlerinin araştırılması ve seçimlerini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi amaçlı bir çalışma yapılmıştır. Çalışma sonucunda gelecek açısından en çok tercih edilen iki kariyer yolunun eczane eczacılığı ve ilaç endüstrisi eczacılığı

olduğu belirlenmiştir. Kariyer seçimlerini etkileyen en önemli üç faktörün ise kişisel tatmin, gelir ve finansman durumları olduğu ortaya konmuştur.

Payakachat vd. (2011) tarafından, kariyer memnuniyetinin bireylerin seçtikleri mesleklere ilişkin duygularını veya tüm kariyer boyunca biriken işle ilgili deneyimlerini ve faaliyetlerini temsil ettiği belirtilmiştir. Bununla birlikte, iş ve kariyer memnuniyetinin, bir eczacının çalışma hayatındaki mutlulukla ilişkili olduğu, yüksek memnuniyetin fayda sağlayacağı, çünkü memnun çalışanların iş değiştirme olasılığının daha düşük olacağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan eczacıların işe giriş- çıkış döngüsünün yüksek olmasının, eczacı değiştirme için ek işe alım ve eğitim maliyetlerine sebep olduğu ve bu bağlamda işverenleri olumsuz yönde etkilediği de belirtilmiştir. Ayrıca, eczacıların ortalama olarak, işlerinde 3 yıldan daha az kaldıkları belirtilmiş olup, eczacının iş memnuniyetinin artırılmasının, eczacının daha yüksek düzeyde işte alıkonmasını ve yeniden eğitim maliyetlerinin önemli ölçüde azalmasını sağlayacağı da vurgulanmıştır.

Eiland vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada, eczacılık fakültesi öğrencileri için genel olarak en önemli kariyer hedefi para iken, kız öğrenciler için en önemli kariyer hedefinin iş esnekliği olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin seçimleri arasında en çok tercih edilen kariyer yolunun serbest eczacılık ve hastane eczacılığı olduğu belirtilmiştir. Çalışma sonucunda, eczacılık fakültesi mezun öğrencilerinin kariyer hedeflerinin belirlenmesinde; yaş, cinsiyet, önceki iş tecrübesi gibi parametrelerin etkili olduğu belirlenmiştir. Hasta odaklı uygulamaların ise en çok tercih edilen kariyer alanları olduğu tespit edilmiştir.

Savage vd. (2009) tarafından, eczacılık öğrencilerinin kariyer hedeflerinin belirlenmesi ve bu hedefleri etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmada; katılımcılar kariyer hedefini belirlemede en önemli faktörün çalışma ortamı olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu mezun olduktan sonraki kariyer hedeflerinin serbest eczacılık olduğunu belirtmişlerdir. Ancak mezuniyetten 5 yıl sonraki öngörülen kariyer alanlarının serbest eczacılık ile klinik eczacılık arasında bölündüğü görülmüştür.

Siracuse vd. (2004) tarafından yapılan çalışmada, eğitim ortamları, mevcut çalışma ortamları ve kişisel durumları göz önüne alınarak eczacılık fakültesi öğrencilerinin kariyer isteklerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun hastane eczacısı olmayı diğer kariyer alanlarına göre daha çok tercih ettiği görülmüştür. Bu kariyer alanını tercih etmede temel belirleyici etmenlerin, kariyer taahhüdü ve eğitim deneyimi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, bu çalışmadaki öğrencilerin çoğu, eczacılık mesleğinin gelecekteki endişe verici istihdam sorunundan dolayı pişman olduklarını dile getirmişlerdir. En ilgi gören kariyer alanının ise eczane eczacılığından sonra hastane eczacılığı olduğu belirlenmiştir.

Silverthorne vd. (2003) tarafından yapılan çalışmada, Manchester Üniversitesi'nde Klinik Eczacılık Uygulaması (CPP) kursunun, öğrencilerin kariyer seçimleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır.

Çalışma sonucunda, kariyer kararlarının verilmesinde önceki iş tecrübesi ve CPP kursunun en büyük etken olduğu belirlenmiştir.

Alhaddad (2018) tarafından yapılan çalışmaya benzer şekilde, Besier & Jang (1992) tarafından da mezuniyet sonrası eczacılık fakültesi öğrencilerinin kariyer tercihleri incelenmiştir. Tercihlerin dağılımının şu şekilde olduğu ortaya konmuştur: Zincir toplum eczacılığı %33,1, hastane eczacılığı %27,6; serbest eczane eczacısı %12,4; endüstri eczacısı %8,4 ve diğer alanlar. Kariyer alanı tercihini etkileyen en önemli üç faktörün kişisel tatmin, maaş ve kişinin yeteneklerini ve eğitimini kullanma fırsatı olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu faktörlerin sıralamasının seçilen kariyer alanına göre değiştiği de belirtilmiştir.

4. ECZACILIK MESLEĞİNDEKİ KARIYER YOLLARININ YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT YÖNTEMİ İLE TANIMLANMASI

Eczacılık mesleği ile ilgili olarak ülkemizde farklı kariyer alanlarında aktif olarak çalışan eczacılarla yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşülerek, yaptıkları işin tanımlanması, gerektirdiği özellikler, görev ve sorumlulukları ile çalışma koşullarının açıklanması istenilmiştir. Ülkemizde aktif olarak yedi kariyer alanında eczacılık yapıldığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, 2019 yılının son çeyreğinde hastane eczacısı, klinik eczacı, serbest eczacı, SGK eczacısı ve akademik eczacı ile birebir görüşülerek çalışma amacına ulaşılmıştır. Ancak, ecza deposu mesul müdürü ile ilaç sanayisi eczacılarına görüşme ile ilgili birkaç defa mail atılmasına rağmen geri dönüş sağlanamadığından bu iki eczacılık grubu ile görüşülememiştir. Küresel anlamda yaşanan COVID-19 Pandemisinin Mart 2020 tarihi itibarıyla ülkemizde de aktif olarak yaşanmasının bu iki eczacılık grubunun iş yoğunluğunu artırmış olabileceği düşünülmüş ve görüşme taleplerine geri dönüş sağlayamadıkları kanaatine varılmıştır.

Bununla birlikte, diğer beş eczacılık kariyer yoluna ilişkin mülakat yoluyla elde edilen veriler ışığında oluşturulan bulgular aşağıda sırasıyla verilmiştir. Bu bağlamda, eczacılık mesleğinin farklı kariyer yollarına ilişkin özellikler ortaya konulmuş olup, böylece eczacılık öğrencilerine de geleceğe yönelik kariyer planlama konusunda bu çalışmanın yararlı bir kaynak olması hedeflenmiştir.

4.1. Hastane Eczacılığı

Hastane Eczacılığı: Eczacıların hastanelerde görev alması ve bu süreçte yaptıkları işlere “Hastane eczacılığı” denir. Hastane eczanelerinde en az bir eczacının çalışması zorunludur. Birden fazla eczacı olduğunda birisi Baş Eczacı ya da Eczacılık Hizmetleri Müdürü olarak görev yapar ve diğer eczacıları / personeli koordine eder.

Hastane Eczacısının Görev ve Sorumlulukları:

- Yatan hastalar için servisler tarafından istenen ilaç isteklerin kaydedilmesi ve ilaç isteklerinin denetimi,

- Servisler / Klinikler tarafından istenilen ilaçların ve servis ihtiyacı olarak topluca gönderilen ilaçların hazırlanması,
- Poliklinik hastalarının ilaç talebinin karşılanması,
- Yılın belli dönemlerinde hastanenin ilaç ihtiyaçları için yapılan ihalelere çıkılmadan önce her servisin hekiminden ihtiyaç duyulan ilaç listelerinin ayrıntılı olarak alınması,
- Hastaneye gelen veya başka hastanelere gönderilen ilaçların ilaç takip sistemine işlenmesi,
- İhtiyaç duyulan ilaç ve sarf malzemelerin depolardan çekilmesi,
- Gelen ilaç ve tıbbi sarf malzemelerin faturalarının kontrol edilip sisteme girişlerinin yapılması,
- İlaçların uygun nem ve sıcaklıklarda stabil bir şekilde saklamasının sağlanmasıdır.

Ayrıca, Hastane Baş Eczacısı (Eczacılık Hizmetleri Müdürü ya da duruma göre bazen sadece hastane eczacısı) aşağıdaki verilen görevleri de yerine getirmekle yükümlüdür:

- ✓ Hastane Enfeksiyon Kontrol Kurulu üyesi,
- ✓ Antibiyotik Kontrol Kurulu üyesi,
- ✓ İlaç Muayene Komisyon Başkanlığı
- ✓ İlaç Danışma ve Tespit Kurulu üyesi,
- ✓ İlaç ve Tıbbi Malzemelerin İhale Komisyon üyesi,
- ✓ İlaç Fiyat Kontrol Komite üyesi.

Hastane Eczacısının Atanması:

Sağlık Bakanlığı tarafından yılın belli dönemlerinde genellikle yılda 4 defa olmak üzere atama kuraları açıklanmaktadır.

Hastane Eczacılığı İçin Mesai Saatleri ve Nöbet Düzeni:

Mesai saatleri sabah 08.30-12.00, öğleden sonra 13.00-16.00 saatleri arasındadır. Saat 16.00'dan sonra nöbet sistemine geçilir. 16.00'dan sonra 1 eczacı sonraki gün saat 08.30'a kadar nöbet tutar ve sonraki gün izinli sayılır. Nöbet düzeni baş eczacı yönetiminde diğer eczacılar ile beraber adaletli bir şekilde düzenleme yapılır. Eğer yeterli sayıda eczacı varsa nöbet tutmak istemeyen eczacı tutmayabilir. 4 ve üzeri eczacı bulunan hastanelerde nöbet tutulması zorunludur. Hafta sonları da bu nöbet düzeni devam eder. Fakat hafta sonları 24 saat nöbet tutulur. Nöbetler hafta sonu veya normal mesai saatleri dışında servislerde yatan hastaların ilaç ve tıbbi sarf malzeme ihtiyacını karşılamak için tutulur.

Hastane Eczacısının Gelir Düzeyi:

Hastanede stratejik bir sağlık personeli olarak görev yapmalarına ve eğitim aldıkları bölümün de zorluğuna rağmen maaşlarının düşük olduğuna yönelik serzenişte bulunulmuştur.

Hastane Eczacısının Yönetim ve Denetimi:

Eczanede çalışan tüm personel (eczacılar, teknisyenler) sorumlu eczacıya (Baş Eczacı ya da Eczacılık Hizmetleri Müdürü) bağlıdır ve onun denetimindedirler. Sorumlu eczacı da eczanelerden sorumlu olan başhekim yardımcılarında birine bağlıdır. Başhekim yardımcıları hekim olmak zorundadır. Ancak bu kişinin ihale hazırlığı esnasındaki yazışmalar dışında genellikle eczaneye herhangi bir ilişkisi yoktur.

4.2. Klinik Eczacılık

Klinik Eczacı: İlaçlar ve ilaçların nasıl işlev gösterdiği konularında uzmanlaşmak amacıyla uzun yıllar boyunca eğitim gören, yüksek nitelikli sağlık profesyoneli. Klinik eczacı hastanede ve eczanede ilaç tedavisinin bireyselleştirilmesi ve optimizasyonunda yer alır. Bu kapsamda terapötik ilaç düzeyini izler, ilaç etkileşimlerini kontrol eder, ilaç komitelerinde bulunur, hasta eğitimi yapar, hekim ve diğer sağlık personeline ilaç konusunda danışmanlık yapar. Klinik eczacı ilaç tedavisinin olduğu her yerde çalışabilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde hastane, eczane, klinik, sağlık sigorta şirketleri de dâhil olmak üzere birçok farklı kurumda çalışma durumları söz konusudur. Özellikle hastanede ilaç tedavisinin optimizasyonu için önemli rolleri vardır.

Türkiye'de Klinik Eczacılık: 1991 yılında lisans ve lisansüstü eğitime başlanmıştır. Klinik eczacılıkta uzmanlık eğitiminin başlaması ile çok daha hızlı ilerleyecektir. Gelecekte çok daha yaygın olacağı düşünülmektedir. Çünkü, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de klinik eczacılık eğitime çok daha önce başlanmıştır. Şu an eczacılık mesleği Amerika Birleşik Devletleri'nde tamamen klinik eczacılık eğitime dönüştürülmüştür. Türkiye'de de son birkaç yıl içinde uygulamaya daha hızlı bir şekilde geçilmiş olup ilk mezunların verilmesiyle klinik eczacılarımız işlerine başlayacaklardır. Avrupa, klinik eczacılıkta genel olarak çok iyi olmadığından dolayı Türkiye klinik eczacılık açısından Amerika'daki uygulamaları örnek almaktadır. Her ülkede farklı uygulamalar olmakla beraber Amerika Birleşik Devletleri eczacılık eğitim sistemini tamamen klinik eczacılık olarak değiştirdiği için Amerika'da mezun olan bir eczacı, klinik eczacı statüsünde mezun olmaktadır ve istemesi halinde uzmanlık eğitimi yapabilir. Türkiye'de ise yüksek lisans, doktora ya da uzmanlık eğitimi yapılabilmektedir.

Klinik Eczacının Görev ve Sorumlulukları:

- Hasta Profili Oluşturmak

Hastane veya eczanede çalışan eczacılar tüm hastalarına bir dosya tutarlar. Bu dosyada hastanın kişisel bilgilerinin yanı sıra, alerji öyküsü, hastalık ve ilaç geçmişi ve tedavi rejimleri yer alır. Hasta izlenmesinde eczacılara kolaylık sağlar.

- Hasta Eğitimi

Hastaların tedavileri ve özellikle de ilaçları hakkında bilgilendirilmeleri eczacıların en önemli görevlerinden biridir. İlaç kullanımı, doz, yan etki, uyarılar vb. bilgilerin aktarıldığı hasta eğitiminde farklı yöntemler kullanılmaktadır.

- İlaç Danışmanlığı

İlaçla ilgili yoğun bir eğitim alan eczacıların bu konuda danışmanlık yapmaları en doğal işlevlerinden biri olmalıdır. Kitaplar, bilimsel makaleler, tezler, ilaç rehberleri, bilgisayar programları ve gelişen teknolojinin son yeniliklerinden internet, klinik eczacıların bu hizmeti verebilmek için sıkça başvurdukları kaynaklardır.

- Klinik Farmokinetik

Hastanelerde çalışan klinik eczacılar, yatan hastaların kinetik parametrelerini günlük olarak hesaplar, doz veya doz aralığı değişimi gereken hastaları saptar ve bu önerilerini hastanın dosyasına kaydederler. Klinik eczacılar bu sorumluluğu üstlenebilmek için eğitimleri boyunca iyi bir temel ve klinik farmakokinetik bilgisi alarak ve hastanede uygulama yaparak bu konuda yetkili hale gelirler.

- İlacın İzlenmesi

Klinik eczacılar, özellikle terapötik indeksi dar olan ve toksik etki potansiyelleri fazla olan aminoglikozitler, digitaler, teofilin, antikoagülanlar, antiaritmikler, lityum, fenitoin gibi ilaçların serum düzeylerini izlemekle yükümlüdürler. Bu işlevi yerine getirebilmeleri için özellikle klinik farmakokinetik ve klinik biyokimya bilgilerinin yeterli düzeyde olması gerekir. İlacın hastadaki etkilerini değerlendirebilmeleri için biyokimyasal verileri iyi yorumlayabilmelidirler.

- Parenteral Çözeltilerin Hazırlanması

İlaçların stabilitesini, ilaçlar arasındaki geçimsizlikleri ve karışım hazırlama tekniklerini iyi bilmeleri nedeniyle klinik eczacıların görev alanlarına giren konulardan bir diğeridir. Hastane eczanesinde çalışan eczacılar, laminer kabinlerde ve tamamen aseptik şartlarda kanser kemoterapisinde kullanılan karışımları ve total parenteral beslenme solüsyonlarını hazırlar, etiketler ve hastaya sunarlar.

- Tek Dozlu İlaç Dağıtım Sistemi

Hastanelerde ilaçların günlük dozlar şeklinde hastaya sunulması klinik eczacılığın gereklerinden biridir. Bu uygulamayla her hastaya sadece o gün kullanacağı miktarda ilaç verilir. İlaç dozu sayılarak hastanın dolabına gönderilir veya hemşiresine teslim edilir.

- İlaç Etkileşimlerinin Önlenmesi

Hastanın kullandığı ilaçlar arasında oluşabilecek etkileşimlerin belirlenmesi ve gerekli uyarıların yapılarak bu etkileşimlerin önlenmesi de eczacının görevleri arasında yer alır.

- İlk Yardım

Kırık, çıkık, yanık, donma, böcek sokmaları, hayvan ısırıkları, kanama gibi tüm sağlık personelinin bilmesi gereken ilk yardım konularının yanı sıra klinik eczacılar özellikle ilaç kullanımı ile

ilgili acil durumlarda ilk müdahale yapabilecek bir bilgi birikimine sahiptirler. İlaç alerjileri (örn. Penisilin alerjisi), ilaç zehirlenmeleri, ilaç yan etkileri, akut astım krizi, hipoglisemi koması, hipertansiyon krizi, şok vb. durumlar bunlardan bazılarıdır.

Uzmanlık Alanları:

Klinik eczacıların buraya kadar bahsetmiş olduğumuz genel görevleri dışında uzmanlaşma yoluna giderek çalıştıkları özel alanlar da vardır. Bu alanlardan bazıları pediatrik klinik eczacılık, klinik toksikoloji, onkolojik eczacılık ve radyofarmasidir.

4.3. Eczane Eczacılığı

Eczane Eczacısı: Hastalara ilaçlarını güvenli bir şekilde ulaştırmak, hastaların ilaçlarla ilgili ihtiyaçlarını belirlemek ve bu ihtiyaçlara cevap vermek, hastaların ilaçlarını doğru şekilde kullandığına emin olmak gibi sorumlulukları taşıyan eczacı, serbest eczacı ya da toplum eczacısı olarak tanımlanmaktadır.

Serbest Eczacının Görev ve Sorumlulukları:

- ✓ Eczaneye gelen hastanın reçetesinde yazan ilaçları karşılamak,
- ✓ Reçetede yazan ilaçların kullanım şekli, süresi ve dozu hakkında bilgilendirmek,
- ✓ Hastanın ilacı kullandıktan sonra görülebilecek yan etkiler hakkında hastayı bilgilendirmek,
- ✓ Hastanın kullandığı ilaçlar varsa, besinlerle veya gıda takviyeleri ile söz konusu olabilecek etkileşimler hakkında bilgi vermek,
- ✓ Hastadan SGK adına muayene ücretlerinin tahsilini yapmak,
- ✓ Farmasötik bakım ve akılcı ilaç kullanımı hizmetini sunmak,
- ✓ Kronik hastaların, ilaç ve hastalık seyrinin takibi yapmak,
- ✓ Hastaların ihtiyacı olan Medikal ürünlerin (hasta bezi, ağız ve diş sağlığı ürünleri, maske, dezenfektan vb.) güvenli bir şekilde teminini sağlamak,
- ✓ İlaç dışı ürünler örneğin; anne bebek sağlığı, cilt bakım ürünleri, gıda takviyeleri, cinsel sağlık ürünleri, sporcu besinleri vb. ürünleri güvenilir ve kaliteli bir şekilde teminini sağlamak ve bu ürünler hakkında hastayı detaylı bir şekilde bilgilendirmek,
- ✓ Hastaların cilt analizini yapıp, hastaların cilt tipine uygun cilt bakım ürünü veya dermokozmetik ürünü tavsiye etmek,
- ✓ Hastanın yaşı, mevcut hastalıkları, vitamin ve mineral değerleri göz önünde bulundurularak o kişiye özel takviye edici besin önerisinde bulunmak ve bunun tedarikini sağlamak,
- ✓ Eczanede ihtiyaç duyulan ilaçların depolardan siparişi işlemini gerçekleştirmek,
- ✓ Eczanedeki ilaçların stok yönetimini sağlamak,
- ✓ Eczanedeki personelin görev ve sorumluluklarını belirlemek ve bunu takibini yaparak eczanedeki işleyişi düzenli hale getirmek,

✓ Eczanedeki personele ilaç, SUT, hasta ilişkileri, OTC ürünler vb. konularda eğitimler vermek,

✓ Dönem sonu karşılanan reçetelerin kontrollerini yaparak faturalarını kesmek ve SGK'ya göndermek,

Eczane Çalışma Saatlerinin Belirlenmesi: Eczacı odası veya temsilcisi tarafından eczanelerin buldukları yerlerin özellikleri ve mevcut eczane kapasitesi göz önüne alınarak eczane çalışma saatleri, nöbet tutulup tutulmayacağı, nöbet tutulacak ise nöbet tutulacak günler ve çalışma saatleri ile kaç adet eczanenin nöbetçi kalacağı belirlenir ve bir nöbet listesi hazırlanır. Bu listeler, hizmette aksaklık yaratmayacak şekilde zamanında İl ve İlçe Sağlık Müdürlüğü'ne gönderilir. İl ve İlçe Sağlık Müdürlüğü'nün kabul ve onayı ile uygulamaya konulur.

Eczacılık Fakültesinde Görülen Eczacılık ile İlgili Derslerin Meslek Hayatındaki Yeri: Serbest eczacılıkta hastaya birebir tedavi tablosunda neyi, ne zaman ve neden kullandığının bilgisini verirken kısacası farmasötik bakım uygularken farmakoloji derslerinden alınan bilgilerin hatırlanması eczacı açısından çok avantajlı bir durum yaratacaktır. Aynı zamanda eczaneye getirilen majistral reçetelerin hazırlanmasında, eczacılık fakültesinde görülen farmasötik teknoloji dersleri çok önemli rol oynamaktadır. Bitkisel droglarla haşır neşir olunan farmakognozi derslerinin, özellikle son dönemde daha az yan etki ve daha güvenli olduğu düşünülen bitkisel ürünlerden elde edilen preparatların tercih edildiği göz önünde bulundurularak çok önemli olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte fakültede görülen çoğu dersler de pratikte eczacının işine yaramaktadır.

Serbest Eczacının Gelir Düzeyi: Serbest eczacıların gelir düzeyleri önceki yıllara nazaran genellikle çok yüksek değildir. Ancak, serbest eczacının eczane sahibi ve mesul müdür olma sebebiyle yöneticilik vasfına sahip olması, hastalarla birebir iletişimde bulunması ve dolayısıyla hastaya en yakın sağlık danışmanı olarak rolünü gerçekleştirmesi açısından eczacılık mesleğindeki diğer kariyer yollarına göre daha cezbedicidir.

Serbest Eczacının SUT Mevzuatına Hâkimiyeti: SGK ile anlaşmalı sağlık merkezlerinden gelen reçetelerin karşılanması SUT kurallarına uyularak yapılır. Çünkü, SUT kurallarına uyulmaz ise SGK tarafından kesinti veya reçete iadesi gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Böyle sorunlar ile karşılaşan eczacı ise maddi olarak zarar uğrayacaktır. Bu nedenle serbest eczacı için SUT'un güncel bir şekilde takibinin yapılması gerekir.

Serbest Eczacının Ticari Kaygısı: Serbest eczaneler, sağlık kuruluşu olmanın yanı sıra aynı zamanda ticari bir amaç da gütmektedir. Eczane eczacılığının (serbest eczacılık) eski zamanlara kıyasla karlılık oranı düşmüştür. Bundan dolayı, eczaneye ilaç ya da itriyat alımı yaparken en kalitesinin ve aynı zamanda en çok kar getirecek olan ürünlerin temininin sağlanması gerekmektedir.

Serbest Eczanenin Nakli veya Devri: Eczacılar ve Eczaneler Hakkında Kanun'un geçici 3'üncü maddesi gereğince bir defaya mahsus olmak üzere nüfusa göre eczane açılmasına ve nakline dair

sınırlamalara tâbi olmaksızın eczane açma hakkını haiz eczacılar, eczane devir almaları halinde eczane açma haklarını kullanmış sayılmazlar. Bu şekilde eczane devralınması halinde Kanunun geçici 3'üncü maddesi gereğince herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın bir defaya mahsus olmak üzere tanınan nakil ve devir hakkı ancak devralınan eczanede kullanılabilir.

4.4. SGK Eczacılığı

SGK Eczacısı: 21 Şubat 2005 tarihinde SSK hastanelerinin devir edilmesi sonucu, Sosyal Sigortalar Kurumu'nun satın alacağı sağlık hizmetlerinin provizyon, fatura kontrol ve ödeme işlerinde çalışan sorumlu eczacıdır.

SGK Eczacısının Görev ve Sorumlulukları:

- ✓ Reçete kontrol ve fatura ödemesi,
- ✓ Sözleşme servisinde çalışma,
- ✓ İtiraz komisyonlarında görev alma, inceleme hizmetlerini yürütme,
- ✓ Medikal malzeme reçetesi kontrolü,
- ✓ Kamu hastaneleri ve özel hastanelerinde kullanılan ilaç ve sarf malzemelerinin ödenmesi,
- ✓ Son zamanlarda yurt dışından getirilen ülkemizde ruhsat almamış ithal ilaçların bir kısmının temini,
- ✓ Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) çerçevesinde reçete kontrolleri yapılarak faturalara onay verilip ödemelerin ilgili kurum veya kuruluşlara aktarılması.

SGK'ya Eczacı Olarak Atanma: Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı bir kurum olup, Sağlık Bakanlığı gibi belli dönemlerde kura yolu ile alım yapmamakla birlikte toplu alımları çok azda olsa kura şeklinde gerçekleştirmektedir. Genellikle yazılı sınav ve sözlü mülakatlar ile kurum bünyesine atamalar gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, ihtiyaca binaen Sağlık Bakanlığı'ndan kurumlar arası geçiş yoluyla da eczacı atamaları gerçekleştirilmektedir.

SGK Eczacılığının Avantajı: Kamu kurumları arasında avantajlı bir yere sahip olan SGK eczacılığı, serbest eczane eczacılığı karşısında çok fazla bir avantaja sahip değildir. Ancak, gelir düzeyi açısından tatmin edici bir düzeyde olması, kamu hastanelerindeki eczacılar gibi nöbet akışının olmaması ve mesleki bilgilerin kullanabildiği bir saha olması avantaj olarak değerlendirilebilir.

SGK Eczacısının Çalışabileceği İller: Sağlık Sosyal Güvenlik Merkezi (SSGM) Müdürlüklerinde çalışma alanı daha geniştir. Ayrıca, il müdürlüklerinde de çalışan eczacılar bulunmaktadır. Ancak, tüm illerde çalışılmamakla birlikte çalışma koşulları da aynı değildir. Reçete kontrolü ve ödeme akışlarının olduğu illerde iş yoğunluğu çok daha fazladır. Eczacının çalışacağı departman genelde merkez müdürü tarafından belirlenir. Belirli bir kıstas yoktur ama zaman içinde eczacının yapılan işi kavrama ve yapabilme durumu gözetilerek ihtiyaç duyulan birimlere aktarılabilmesi söz konusudur.

SGK Eczacısının İhtiyaç Duyacağı Bilgi: Eczacılar reçete kontrol ve ödeme biriminde çalıştıklarından dolayı Sağlık Uygulama Tebliği'nin (SUT) 4. Kısımındaki “Tedavi Hizmetleri Temini ve Ödeme Esasları”, 6. Kısımındaki “İlaç Temini ve Ödeme Esasları” ve tıbbi malzeme biriminde çalışanlar ise 7. Kısımındaki “Tıbbi Malzeme Temini ve Ödeme Esasları” bölümüne ait her türlü bilgiyi bilmek zorundadırlar. Ayrıca, RX Media Pharma'yı da bilmeli ve kullanabilmelidirler.

SGK'da Çalışan Eczacı Oranı: Sağlık Bakanlığı'na nispeten çok az sayıda eczacı mevcuttur. Eczacı dışında doktor, diş hekimi, avukat, muhasebeciler, bilgi işlem, veri hazırlama kontrol memurları gibi birçok meslek grubu da yer almaktadır.

SGK Eczacısının Terfi Durumu: Kurumda en az 2 yıl çalışmış olma şartı aranmakla beraber belli aralıklarla görevde yükselme sınavları yapılıyor sınavda geçerli geçme notu alındıktan sonra ise boş kadrolar belirlenip atama gerçekleştirilmektedir. Merkez müdürü, il müdürü veya genel müdürlükteki yönetim kadrolarına kadar da yükselme durumu söz konusudur.

SGK Eczacısının Gelir Durumu: Gelir düzeyi açısından eczacıyı tatmin etmektedir. Ancak, SGK eczacısı herhangi bir serbest eczane eczacısı veya ilaç sanayisinde çalışan bir eczacı kadar gelir düzeyine sahip olmayabilir.

4.5. Akademik Eczacılık

Akademisyen Eczacı: Üniversite ve benzeri yükseköğrenim kurumlarının eczacılık bilimleri alanında öğretimi gerçekleştiren, araştırma yapan ve özgün araştırmalarıyla alanına katkıda bulunan kişilere verilen genel mesleki unvandır.

Akademisyenlik İçin Gereken Koşullar: Mesleğine akademisyen olarak devam etmek isteyen bir kişi öncelikle kendi için en yakın bölümü belirlemelidir. Bunu üniversitede okurken belirlemesi, en sağlıklı yöntem olmaktadır. Kendine en yakın gördüğü bölümü seçmesi mesleki anlamda ilerlemesi ve işinde başarılı olması açısından oldukça önemlidir. Öncelikle, eczacının fakülteden mezun olduğu not ortalamasının yüksek olması önem arz etmektedir. Daha sonra, eczacılık mesleğine yönelik lisansüstü programlar araştırılmalıdır. Mevcut lisansüstü programlara yerleşebilmek için gerekli ALES ve Yabancı Dil sınavlarına girmeli ve mümkün olan en yüksek puanı almaya çalışmalıdır. Çünkü, bu puanların sınır değerini geçmesi yeterli değildir, eczacı ne kadar yüksek puan alırsa kendisi için o kadar avantaj sağlayacaktır.

Akademisyenlikte İletişim Becerisi: Eczacı akademisyenler, eczacılık fakültesinde ilgili derslere girerek bilgilerini öğrencilerine aktarmaktadırlar hem de uzun laboratuvar çalışmalarından sonra elde ettikleri bilimsel bilgileri uygun bir şekilde akademik dünyaya aktarmaktadırlar. Ayrıca, birçok çalışmalarını, ekip halinde yürüttüklerinden işlerinde başarılı olmaları için etkin bir iletişime sahip olmalıdırlar. Akademik iş hayatında uyumlu ve etkin bir ekip ortamı oluşturmada, karşılıklı fikir alışverişlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için akademisyen eczacının iletişim becerisi oldukça önemlidir. Aksi takdirde verimli bir çalışma elde etmek çok güç olacaktır.

Sürekli Öğrenme ve Çalışma Durumu: Akademi dinamik bir alandır. Bilim sürekli ilerleme kaydetmekte ve farklı bakış açıları içermektedir. Bilim insanlarının da bu durum karşısında sürekli olarak kendilerini yenilemeleri gerekmektedir. Bu nedenle, akademisyenler çok fazla araştırma yapmalı ve çok okumalıdır. Bilgilerini sürekli güncel tutmalıdırlar. Bu bağlamda, sürekli yenilikçi yaklaşımlar bu işi daha zevkli bir hale getirmekte ve dinamik bir çalışma sahası sağlamaktadır.

Doktora yapılabilecek alanlar:

- ✓ Farmasötik Biyoteknoloji
- ✓ Farmasötik Teknoloji
- ✓ Farmakognozi
- ✓ Farmakoloji,
- ✓ Farmasötik Kimya,
- ✓ Farmasötik Toksikoloji,
- ✓ Eczane İşletmeciliği,
- ✓ Analitik Kimya,
- ✓ Biyokimya,
- ✓ Farmasötik Mikrobiyoloji,
- ✓ Farmasötik Botanik
- ✓ Klinik Eczacılık

Öğretim Görevlisi ile Mesleğe Giriş Sonrasında Akademik Yükselme İçin Yapılması

Gerekenler: Öğretim Görevlisi olarak mesleğe adım atmak büyük bir şanstır. Araştırma Görevlilerine göre pek çok avantajları bulunmaktadır. Sonrasında kişi doktora eğitimini tamamlamalıdır. Doktora eğitimini başarı ile tamamlayanlar, Öğretim Üyesi olarak görev almaya hak kazanırlar. Sürecin ilk aşamasında Doktor Öğretim Görevlisi unvanı alınır. Bu süreçte yeterli çalışmalar ve yayınlar yapılarak Doçentlik unvanı alınır. Yine aynı şekilde, kişi yeterli sayıda çalışma ve yayın yaparak 5 yıl sonra Profesörlük unvanını almaya hak kazanır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Eczacılık mesleği, sağlığın kilit noktalarında bulunan mesleklerdendir. Kariyer yolları olarak hastane eczacılığı, serbest eczacılık, klinik eczacılık, akademik eczacılık, depo mesul müdürlüğü, ilaç sanayisi eczacılığı ya da düzenleyici ve denetleyici kurum eczacılığı gibi oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Kişi bu kariyer yollarının hangisinde yer almak istiyor ise o kariyer yoluna yönelmelidir. Eczacılık mesleğine yönelik yeni düzenleme ve kısıtlamalar, serbest eczacılığa yönelmeye karşı engel teşkil etse de ülkemizdeki eczacı istihdam yoğunluğunun sadece bu alanda sıkışıp kalmasının önüne geçildiği görülmektedir. Bu bağlamda yeni mezun öğrencilerin kendilerini tek bir kariyer yoluna şartlanmak yerine çok yönlü bir kariyer gelişim planı edinmelerini sağlamaktadır. Eczacılığın sadece

serbest eczacılıktan ibaret olmadığı ve özellikle yeni başlanan eczacılıkta uzmanlık eğitiminin, ülkemizdeki eczacılık tanımının artık yeni bir boyut kazanacağını bir habercisi olduğu görülmektedir. Her geçen gün artan fakülte ve kontenjan sayılarından kaynaklı olarak, eczacılık mesleğinin istihdam açısından sıkıntıya girdiği ve bu sebepten dolayı yeni mezunları karamsar bir havaya soktuğu görülmektedir.

Bu çalışmada eczacılık mesleğinin kariyer yollarının belirlenmesi amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmış olup, daha sonra ülkemizdeki kariyer yolları belirlenmiştir. Ülkemizdeki kariyer yollarının her birinde aktif olarak eczacılık yapan kişiler ile 2019 yılının son çeyreğinde yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle görüşülmüş ancak, 2020 yılının ilk çeyreğinde görüşülmesi planlanan depo mesul müdürü olarak görev yapan eczacıya ve ilaç sanayisi eczacısına ulaşılamamıştır. COVID-19 pandemisi sebebiyle ulaşılamadığı düşünülmüştür. Bu nedenle, bu çalışmada sadece hastane eczacısı, serbest eczacı, SGK eczacısı, akademik eczacı ve klinik eczacı olarak görev yapan eczacılarla görüşme yapılarak eczacılık mesleğindeki beş kariyer yolu tanımlanmış, görev ve sorumlulukları, atanma durumları, gerekli özellikler ile kariyer açısından diğer bazı durumlar değerlendirilmiştir.

Yarı yapılandırılmış mülakat yoluyla elde edilen veriler incelendiğinde;

Serbest eczacıların görev ve sorumluluklarının önemli bir kısmının hastaların ilaç kullanımı ve ilaç tarifi şeklinde olduğu gözlemlenirse de SGK ya karşı olan görev ve sorumlulukları da dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, serbest eczacılık kariyer yolunda çalışacak eczacıların ilaçların farmakolojik bilgilerinin yanı sıra SUT bilgilerine de hâkim olmaları gerektiği söylenebilir. Ayrıca, iletişim becerilerinin yanında serbest eczacıların, sahip olması gereken diğer becerileri arasında hastalara karşı hoş görü ve güler yüzlü olunması, açık ve anlaşılır bir dil kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Hasta ve hasta yakınlarına karşı empati göstermenin de önemli olduğundan bahseden serbest eczacıların hasta ve /veya hasta yakınlarıyla yoğun etkileşim içinde bulunmaları sebebiyle hızlı ve kesin kararlar almaları gerektiği de vurgulanmıştır. Diğer taraftan, “yedi-yıldızlı eczacı” özellikleri bağlamında da eczacının bakım sağlayıcı ve iletişimci rollerine yer verilmiştir. Serbest eczacılık kariyer yolunda başarılı olmak isteyen bir eczacının etkin iletişim eğitimi ile birlikte finans yönetimi, mevzuat, insan kaynakları yönetimi ve bilişim sistemleri gibi alanlarda da eğitim almasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Eczacıların lisans eğitiminin yanında faydalı olacağını düşündükleri eğitim alanlarına bakıldığında neredeyse tamamının sosyal bilimler alanı ile ilgili olduğu görülmüştür.

Ülkemizde hastane eczacılarının ilaçla tedavi sürecine aktif olarak katılmalarının sağlanması, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Bu nedenle, görüşülen hastane eczacıları ile bu konu üzerinde de durulmuş ve hastane eczacılarının mesleki bilgilerini hastane ortamında yeterince kullanamadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Karaca ve Kıran (2016) tarafından da belirtilen, Türkiye’de hastane eczacıları tarafından gerçekleştirilen görevler arasında doğrudan hasta bakımı ile ilgili bir görev yer almadığı durumunu desteklemektedir.

Hastane eczacıları tarafından iletişim dışında işlerinin gerektirdiği herhangi farklı bir beceriden bahsedilmemiş iken, akademik alanda çalışan eczacılar tarafından bilimsel ilgi ve merakın işlerinin olmazsa olmazı olduğu ifade edilmiştir. Özel bir alana ilginin bu alandaki yaratıcılığı arttırdığını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Hagtvedt vd., 2019, s. 13). Bu nedenle araştırma ilgisi ve merakı olan öğrencilerin yönelmek istedikleri kariyer alanı seçerken bu durumu göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Serbest eczacılar gibi hastane eczacıları da finans yönetimi ve işletme alanlarında alınacak eğitimlerin hastane eczacılığı kariyerinde olumlu yönde etkili olacağını düşünmektedirler.

Düzenleyici ve denetleyici sağlık kurumlarında görev yapan eczacılar tarafından ise lisans eğitiminin yaptıkları iş için yeterli olduğu belirtilmiştir.

Klinik eczacıların görev ve sorumluluklarının daha çok hastalarla ilgili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, Harris vd. (2014) tarafından belirtildiği üzere, klinik eczacılara ait görev ve sorumluluklarının neredeyse tamamının farmasötik bakım ile ilgili olduğu ifadesini desteklemektedir. Farklı ülkelerdeki klinik eczacılık uygulamaları ile paralellik gösteren bu durum ülkemiz açısından sevindiricidir. Eczacılık Fakültesi öğrencileri her ne kadar uzmanlık eğitimi sonucunda klinik eczacı olabilseler de lisans eğitiminde de farmasötik bakıma yönelik gerekli eğitime ağırlık verilebilir.

Hastane eczacıları ve serbest eczacılar tuttukları nöbetlerin fiziksel olarak yorucu olduğundan bahsetmişlerdir. İşe ait fiziksel gereksinimlerin sorgulandığı bu soruya en çarpıcı yanıt hastane eczacılarından gelmiştir. Hastanelerin bodrum katlarında çalışan hastane eczacıları güneş görmeden yapay ışıklandırma altında çalışmak zorunda olduklarını ve zaman zaman havalandırmanın da yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumun fiziksel ve zihinsel olarak yorucu olduğundan bahseden hastane eczacıları, çalışma ortamlarını depresif olarak tanımlamışlardır. Hastane eczacıları bodrum katlarında güneşsiz, yapay ışıklandırılma altında çalışmaktan rahatsız olmaktadır. Bu sorunun hem fiziksel hem de zihinsel olarak hastane eczacılarını etkilediği göz önünde bulundurulduğunda, farklı toplantılarda da ifade edilen (URL-7) bu sorunun meslek örgütü gündeminde de ele alınması gerekmektedir.

Akademik alanda çalışan eczacıların tamamı, iyi bir akademik kariyer için yeterli düzeyde İngilizce bilmenin önemini altını çizmişlerdir. Bu nedenle akademik alanda çalışmayı düşünen eczacılık fakültesi öğrencilerinin aynı zamanda yabancı dil alanında kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca akademik alanda çalışan eczacılar, çalışmak istedikleri alanları deneyimlemek adına öğrencilerin ilgi duydukları alanlarda gönüllü olarak çalışmalarının, öğrencilere tecrübe sağlayacağını ifade etmiştir. Lent (2013) tarafından da belirtildiği üzere, farklı kariyer yollarını deneyimlemek öğrencilere bu alanlardaki performansları hakkında bilgi verecek ve bu performanslar da başarılı olacaklarını düşünecekleri alanlara yönelik ilgi geliştirmelerini sağlayacaktır.

Farklı kariyer yollarında çalışan tüm eczacılar belirli mesai saatleri içerisinde hizmet vermektedirler. Vardiya kavramı bulunmayan kariyer yolunda çalışan eczacıların ekstra mesai saatleri de ücretlendirilmemektedir. Serbest eczacılar ve hastane eczacıları zaman zaman nöbet tutarken, hastane eczacılarının tuttıkları nöbetler ücretlendirilmektedir. Serbest eczacılar nöbet için herhangi bir ücret almamaktadırlar.

Görüştürülen eczacıların bir kısmı kıyafet ile ilgili bir düzenlemeye tabi olsa da tüm eczacılar çalışma ortamlarının genellikle esnek kıyafet kodlarına sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Farklı kariyer yollarında çalışan tüm eczacılar, mesleki kimliklerinin iyi bir şekilde temsil edilmesi için her daim şık ve temiz giyinilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca, Eczacılar ve Eczaneler Hakkındaki Yönetmelik (URL-5) hükümlerinde de belirtildiği üzere, akademik eczacılar laboratuvarında çalıştıkları zamanlarda iş güvenliğine uygun giyindiklerini belirtmişlerdir, ayrıca serbest eczacılar ve hastane eczacıları ise iş ortamında mevzuata uygun bir şekilde beyaz önlük giydiklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, ülkemizde eczacılık mesleği açısından kariyer yolu seçeneklerinin fazla ve gelişmekte olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Her bir kariyer yolunun birbirine benzer ve farklı özellikleri olduğu gözlenmiştir. Kariyer seçimi yapılırken eczacı adayının kişiliğine en uygun olan kariyer yolunu seçmesi gelecekte o kariyer yolundaki eczacının başarısını, performansını, iş tatminini, işine ve kurumuna olan bağlılığını artıracaktır. Ayrıca, kişiliğe uygun kariyer seçiminin, kişinin iş ve sosyal hayatında başarılı ve tatminkâr olmasına, mutlu bir yaşam sürdürmesine olanak vereceği (Gökdeniz ve Merdan, 2011) söylenebilir. Bu sebeple henüz eczacılık eğitimi sırasında eczacı adaylarının kendi kişisel özelliklerini tanıyarak ona göre gelecekteki kariyer yoluna yönelik kendilerini geliştirecek ve ilgili kariyer yolundaki başarısını artıracak konularda gerekli eğitim ve diğer destekleri almaları önerilebilir. Örneğin, Sheaffer vd. (2008) tarafından yapılan çalışmada, eczacılık fakültesi öğrencilerinin öğretim ve araştırmaya katılmasına izin verilmesi gibi eczacılık akademisi ile ilgili deneyimlerin sağlanmasının, bu bireylerin akademik eczacılık kariyerine devam etme ilgisini teşvik edebileceği ileri sürülmüştür. Ayrıca, Savage vd. (2009) tarafından da belirtildiği üzere, eczacılık öğrencilerinin kariyer hedeflerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, akademisyenlerin deneyimsel ders müfredatını planlamasına yardımcı olabilir. Ders müfredatı hazırlama sırasında, öğrencilerin kariyer hedeflerine yönelik seçmeli ders sayısı artırılabilir. Bununla birlikte, eczacı adaylarının da kendilerini bekleyen istihdam sorununa karşı, kendilerini sürekli geliştirme ve öğrenme çabasında olmaları ve bilgilerini güncel tutmaları önerilebilir. Eczacılık mesleğine ilişkin herhangi bir kariyer yoluna girmeden önce kendi kişisel özelliklerini, hedeflerini ve isteklerini analiz edip değerlendirerek kariyer yolunda doğru adımlar atmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği: Bu çalışmada araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulduğu yazarlar tarafından taahhüt edilmektedir.

KAYNAKÇA

Alhaddad, M. S. (2018). Undergraduate pharmacy students' motivations, satisfaction levels, and future career plans. *J Taibah Univ Med Sci*, 13(3): 247–253

Awad, A. I., Rasheedi, A. A. and Lemay, J. (2017). Public Perceptions, Expectations, and Views of Community Pharmacy Practice in Kuwait. *Med Princ Pract*, 26(5), 438–446. doi: 10.1159/000481662

Bawa, S., Tonk, R.K., Tonk, J. A., Kumar, S., Sinla, S. (2010). Career opportunities in pharmacy profession: An informative note. *Chronicles of Young Scientists*, 1(2): 7-11.

Besier, J. L. and Jang, R. (1992). Factors affecting practice-area choices by pharmacy students in the Midwest. *American Journal of Hospital Pharmacy*, Volume 49, Issue 3, Pages 598-602, <https://doi.org/10.1093/ajhp/49.3.598>

Collin, A. (1998). New challenges in the study of career. *Personnel Review*, Vol. 27 No. 5, pp. 412-425. <https://doi.org/10.1108/00483489810230343>

Cooksey, J. A., Knapp, K. K., Walton, S. M. and Cultice, J. M. (2002). Challenges To The Pharmacist Profession From Escalating Pharmaceutical Demand. *Health Tracking*, <https://www.healthaffairs.org/doi/pdf/10.1377/hlthaff.21.5.182> Erişim Tarihi: 28.06.2020

Çiftçi, G. E., Bülbül, S.F., Bayar Muluk, N., Çamur Duyan, G. ve Yılmaz, A. (2011). Sağlık Bilimleri Fakültesini Tercih Eden Öğrencilerin Üniversite ve Meslek Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler (Kırıkkale Üniversitesi örneği), *Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi*, 22 (3), 151-60.

Eiland, L., Flowers, S., Andurkar, S. V., O'Brocta, R. F., Prabhu, S. and Medon, P. J. (2010). A comparative study of student and faculty perspectives regarding career opportunities in pharmacy academia. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 2(1):39-51 DOI: 10.1016/j.cptl.2009.12.005

Gaither, C. A. and Mason, J. L. (1992). A model of pharmacist's career commitment, organizational commitment and career and job withdrawal intentions. *Journal of Social and Administrative Pharmacy*, Volume 9, Issue 2, 75-86.

Ghazzawi, W. F. A., Abuzaid, A. Shareef, O. A. A. and Sayagh, S. M. A. (2017). Female Pharmacists' Career Perceptions in Saudi Arabia: A Survey at an Academic Center in Jeddah. *Curr Pharm Teach Learn*, 9(6), 1022-1030. doi: 10.1016/j.cptl.2017.07.010.

Gökdeniz, İ. ve Merdan, E. (2011). Kişilik ile Kariyer Seçimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2011, Cilt 3, Sayı 2, ss. 23-36.

Hagtvedt, L. P., Dossinger, K., Harrison, S. H. and Huang, L. (2019). Curiosity made the cat more creative: Specific curiosity as a driver of creativity. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 150, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2018.10.007>

Hammadi, M. E (2013). Career preferences of Syrian students and their attitudes toward a number of practice areas: Will community pharmacy continue to dominate the profession? *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 5 (5), 373-380. <https://doi.org/10.1016/j.cptl.2013.03.004>

Hanna, L. A., Askin, F. and Hall, M. (2016). First-Year Pharmacy Students' Views on Their Chosen Professional Career. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 80(9), 150. doi: 10.5688/ajpe809150

Harris, I. M., Phillips, B., Boyce, E., Griesbach, S., Hope, C., Sanoski, C., Sokos, D. and Wargo, K. (2014). Clinical Pharmacy Should Adopt a Consistent Process of Direct Patient Care. *Pharmacotherapy*, Volume 34, Number 8, e133-e148.

Hughes, E. C. (1937). Institutional office and the person, *American Journal of Sociology*, Vol. 43, pp. 404-13.

Karaca, E. G. ve Kıran, B. (2016). Kamu Hastanesi Eczacılarının Meslek Sorunları. *Marmara Pharmaceutical Journal*, 20, 191-198.

Kirpik, G. and Yilmaz, E. (2020). *Determining Career-Related Problems and Developing Suggestions: A Literature Review in the Context of Pharmaceutical Management*. Management Studies, Chapter 5, Ed. Ilksun Didem ULBEGİ, 9786052588901, 188 Sh., Akademisyen Kitabevi: Ankara

Lent, R.W. (2013). Social Cognitive Career Theory. *Career Development and Counseling*. Ed: Brown, S. D. and Lent, R. W., Pages 115-146, John Wiley&Sons: New Jersey

Nartgün, Ş. ve Ural, İ. (2007). Kariyer Basamaklarında Yükselme Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri, *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 129–150.

Özan, M. B. ve Kaya, K. (2009). İlköğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmen ve Yöneticilerin Kendilerini Yenileme ve Kariyer Basamaklarında Yükselme Sistemi ile İlgili Görüşleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, 97-112.

Payakachat, N., Ounpraseuth, S., Ragland, D. & Murawski, M. M. (2011). Job and Career Satisfaction Among Pharmacy Preceptors. *American Journal of Pharmaceutical Education*, Volume 75, Issue 8, 153. DOI: <https://doi.org/10.5688/ajpe758153>

Püsküllüoğlu, A. (2008). Türkçe Sözlük, Can Yayınları, 7. Basım, İstanbul,

Saad, S., Sumbal, A. and Mohammad, I. (2012). Attitude of fourth year Doctor of Pharmacy students towards pharmacy profession and their career preferences. *Archives of Pharmacy Practice*, Vol. 3, Issue 4, 293-296.

Savage, L. M., Beall, J. W. and Woolley, T. W. (2009). Factors that influence the career goals of pharmacy students. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 73(2). doi: 10.5688/aj730228

Sheaffer, E. A, Brown, B. K., Byrd, D. C., Gupchup, G. V., Mark, S. M., Smith, M. A. M. and Rospond, R. M. (2008). Variables impacting an academic pharmacy career choice. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 72 (3). doi: 10.5688/aj720349

Shen, G., Fois, R., Nissen, L. and Saini, B. (2014). Course experiences, satisfaction and career intent of final year pre-registration Australian pharmacy students. *Pharmacy Practice*, 12(2): 392. doi: 10.4321/s1886-36552014000200004.

Silverthorne, J., Price, G., Hanning, L., Scanlan, J. and Cantrill, J. (2003). Factors that influence the career choices of pharmacy undergraduates. *Pharmacy Education*, 3(3): 161–167.

Siracuse, M. V., Schondelmeyer, S. W., Hadsall, R. S., & Schommer, J. C. (2004). Assessing career aspirations of pharmacy students. *American journal of pharmaceutical education*, 68(3), 1-12.

Wiedenmayer, K., Summers, R. S., Mackle, C. A., Gous, A. G. S., Everard, M. and Tromp, D. (2006). *Developing pharmacy practice: A focus on patient care*. World Health Organization and International Pharmaceutical Federation-Handbook, The Netherlands. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/69399/WHO_PSM_PAR_2006.5_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden ulaşıldı (01.07.2020).

Willis, S. C., Shann, P. and Hassell, K. (2006). Career choices, working patterns and the future pharmacy workforce. *The Pharmaceutical Journal*, Vol. 277, p. 137

Willis, S. C., Shann, P. and Hassell, K. (2009). Pharmacy career deciding: making choice a “good fit”, *Journal of Health Organization and Management*, Vol. 23 No. 1, pp. 85-102. <https://doi.org/10.1108/14777260910942579>

Wilson, K., Jesson, J., Langley, C., Hatfield, K., Clarke, L. (2006). Pharmacy undergraduate students: Career choices and expectations across a four-year degree programme. Aston University, England.

YARARLANILAN LİNKLER

URL-1:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/career> Erişim Tarihi: 28.02.2020

URL-2:

https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/career_1?q=career Erişim Tarihi: 28.02.2020

URL-3:

https://www.researchgate.net/profile/Bhaskar_Das4/publication/221941367_ANTI-ULCER_ACTIVITY_OF_THE_METHANOLIC_EXTRACT_OF_TETRASTIGMA_THOMSONIA_NUM_ON_DIFFERENT_EXPERIMENTAL_ULCER_MODEL_IN_RATS/links/0922b4f729450664a9000000/ANTI-ULCER-ACTIVITY-OF-THE-METHANOLIC-EXTRACT-OF-TETRASTIGMA-THOMSONIANUM-ON-DIFFERENT-EXPERIMENTAL-ULCER-MODEL-IN-RATS.pdf Erişim Tarihi: 29.06.2020

URL-4:

https://dergi.tebeczane.net/public_html/kitaplar/seiy_2018/html5/index.html?&locale=TRK

Erişim Tarihi: 28.06.2020

URL-5:

https://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=1001:2014-05-06-07-52-36&catid=2:yamelik&Itemid=33 Erişim Tarihi:28.06.2020

URL-6:

https://scholar.google.com/scholar?start=0&q=eczacC4%B1,+kariyer&hl=tr&as_sdt=0,5

Erişim Tarihi: 26.06.2020

URL-7:

<http://www.aeo.org.tr/Files/Yayinlar/13-Kamu-Eczacilari-Calistayi-Sonuc-Raporu.pdf> Erişim Tarihi: 11.09.2019